

**Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo
Egidijaus Šileikio atskiroji nuomonė
dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. lapkričio 10 d. išvados**

(„Dėl Lietuvos Respublikos Seimo ir Lietuvos Respublikos Prezidentės paklausimų, ar per 2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus nebuvo pažeistas Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas“)

Vilnius, 2012 m. lapkričio 13 d.

Įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatyme (55 straipsnio 5 dalis) įtvirtintą teisę pateikti atskirą nuomonę, pažymiu, kad:

1. Nurodyta Konstitucinio Teismo 2012 m. lapkričio 10 d. išvada (toliau – Išvada), mano manymu, pernelyg grindžiama teisinėmis prielaidomis, kurias kažkodėl turi patvirtinti ne įrodymai, bet esamos „aplinkybės“ (žr. Konstatuojamosios dalies IV skyriaus 6.10 punktą). Tai kontraversiška teisinės valstybės principo požiūriu, ypač užfiksuotų pokalbių įrodomosios galios kontekste.

1.1. Šis aspektas, mano manymu, itin ryškiai atsispindi tose Išvados vietose (Konstatuojamosios dalies I skyriaus 6.3.1 punkte ir IV skyriaus 6.6 punkto 1 ir 2 pastraipose), kuriose remiamasi viso labo (a) užfiksuotu (portale *www.delfi.lt* publikuotu) tam tikrų asmenų pokalbiu (*ketinimu* pirkti rinkėjų balsus tam tikrų kandidatų labui) ir (b) generalinės prokuratūros pateiktu manymu („leidžia pagrįstai manyti, kad [...] gavo [...] nurodymą daryti įtaką asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmės įkalinimo įstaigose [...]; taip papirkdami (kur, kada, kaip? – E.Š.) sutrukdė [...]“) ir po to sekančia (c) Konstitucinio Teismo išvada, kad Vyriausioji rinkimų komisija (toliau – ir Komisija) „neatsižvelgė į turimą informaciją [...] kad buvo organizuojamas masinis balsų pirkimas bausmės vykdymo vietose, skatinant (kada, kaip? – E.Š.) paduoti pirmumo balsus už konkrečius [...] asmenis [...]“ ir „šio fakto nevertino“ (kokio „fakto“? ar faktas buvo nustatytas Komisijos žodžiais „galėjo būt“? – E.Š.).

Mano manymu, hipotetiškai maksimalaus papirktų rinkėjų skaičiaus nurodymas („galėjo papirkti iki 3000 rinkėjų“) Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimuose (žr. Konstatuojamosios dalies I skyriaus 6.3.1 punkto 3 pastraipą ir IV skyriaus 6.6 punkto 1 pastraipą) ir prieš tokį nurodymą, logiškai mastant, sekęs Komisijos narių diskutavimas arba bent skaičiavimas, yra tas teoriškai ir praktiškai vargiai įmanomas Komisijos

atsižvelgimas (netiesioginis galimo teisės pažeidimo padarinių *vertinimas*), kurio kažkodėl pasigesta (nematyta) išvadoje.

Neprasminga ir nebūtina vertinti „faktą“ (IV skyriaus 6.6. punkto 2 pastraipa), kuris akivaizdžiai sukonstruotas ne kaip faktas, bet kaip hipotezė („galėjo būti“). Pats galimybės (blogiausio įsivaizduojamo varianto) nurodymas yra ne kas kita kaip vertinimas!

Tiesa, tas Komisijos netiesioginis vertinimas ar atsižvelgimas labiau reikšmingas tam tikros partijos kandidatų sąrašui nei asmenims, kurie tame sąrašė įrašyti ir gavo (surinko) stebėtinai didelę pirmumo balsų dalį, kurią galėjo ar negalėjo nulemti minėto užfiksuoto ketinimo įgyvendinimas.

Tačiau dar kitoks (teisiškai tinkamesnis, priimtinesnis) Komisijos „atsižvelgimas į turimą informaciją“ ir „šio fakto vertinimas“, mano manymu, praktiškai neįmanomas (konstituciškai nenusėjamas), kadangi ir taip aišku, kad be minėto interneto portalo vaizdinės medžiagos apie viso labo tam tikrų asmenų (matyt, nesančių kandidatais) ketinimą ir generalinės prokuratūros hipotezės, kad toks ketinimas galėjo būti įgyvendintas, Komisija neturi (neturėjo) reikiamo pagrindo (svertų) nei įtikinamai panaikinti (perskaičiuoti) penkių kandidatų pirmumo balsus, nei sumažinti jiems tenkančią „vietą“ (eiliškumą) partijos kandidatų sąrašė.

Paprastiau tariant, Vyriausioji rinkimų komisija, kuri pagal savo išgales negali (ir neturėtų) operatyviai apsilankyti į kalinimo įstaigose ir nustatyti tuos 2999 ar mažiau galimai papirktų (paveiktų) rinkėjų, negali vien pagal interneto portale paskelbtą vaizdo įrašą ir generalinės prokuratūros hipotezę sukurti tokį „atsižvelgimą į turimą informaciją“ ir hipotetinio *quasi* fakto vertinimą, kuris leistų: a) nepažeisti (nieko konkretaus dėl pirmumo balsų neskaičiavimo ar anuliavimo nesakančio) rinkimų įstatymo; b) laikytis įstatymų leidėjo nustatyto principo, kad Vyriausioji rinkimų komisija *negali* plečiamai aiškinti rinkimų įstatymų nuostatų.

Apibendrinant, mano pozicija – tokia: Vyriausioji rinkimų komisija pagal turimos informacijos pobūdį galėjo tik numatyti (spėti!) galimo teisės pažeidimo padarinių mastą (blogiausią variantą!). Būtent tai ši Komisija padarė, ir nepažeidė rinkimų įstatymo minėtu aspektu.

Su tuo nesutinkant, reikėtų pripažinti *precedentų precedentą*: teisinėje valstybėje pakanka užfiksuoto asmenų ketinimų kaip visaapimančio įrodymo, kad dar kiti asmenys (kandidatai) tikrai pirko (ar nurodė pirkti jų naudai) rinkėjų balsus, ir nebūtina įrodyti balsų pirkimo vietos, laiko ar priemonių (būdų). Pastarieji elementai esą neturi jokios teisinės reikšmės įstatymo pažeidimo faktui nustatyti...

Paprasciau tariant, atveriamas kelias politiniams konkurentams *inscenizuoti* ir užfiksuoti kelių asmenų pokalbį apie ketinimus papirkti kito kandidato (priešininko) rinkėjų balsus, ir... tas (nieko nežinantis) priešininkas (ar jam atitekęs rinkėjų pasitikėjimas pirmumo balsų lygmenyje) galės būti eliminuotas iš rinkimų proceso nepriklausomai nuo surinktų įrodymų apie įvykusį (ar neįvykusi) balsų pirkimą, jo laiką, vietą, būdus ar konkretų (daugiau nei apytikrį) mastą...

Pažymiu, kad aš asmeniškai – nei pagal pareiškėjų paklausimuose nurodytus argumentus (duomenis), nei kitokią byloje esančią informaciją – negaliu pagrįstai (paneigdamas abejones) susidaryti nuomonės, kad minėtas ketinimas buvo įgyvendintas konkrečioje apimtyje ir kad Vyriausioji rinkimų komisija galėjo dar kitaip atsižvelgti į jai žinomą informaciją, t. y. vien tik pagal *negalutinius ir ginčijamus* vaizdo įrašus ar oficialius raštus (juose pateiktą manymą) sumažinti (visiškai ar iš dalies panaikinti) penkių kandidatų gautus pirmumo balsus ir pakeisti jų vietą (eiliškumą) partijos kandidatų sąrašė.

1.2. Pažymiu, kad pagal Konstitucinio Teismo 2004 m. doktriną (dėl jo teikiamos išvados esmės) gana akivaizdu, kad jį ir Seimą skirianti riba – juridinių faktų nustatymas (žr. šios nuomonės 5 punktą).

Pagal Konstituciją (105 str. 3 d. 1 p.) juridinis faktas turėtų būti patvirtinamas konstatavimu, kad tam tikras veiksmas ar neveikimas, ar įvykis *buvo (yra)*, ir kad juo pažeistas rinkimų įstatymas. Tai negali būti tinkamai patvirtinta viso labo *juridine prielaida* (prezumpcija), kurią esą gali galutinai sutvirtinti esamos *aplinkybės*.

Konstitucinis Teismas rinkimų procese vargu ar gali būti „stipresnis“ nei visa jį įsteigusi valstybė: visos jos institucijos ir pareigūnai, turintys registruoti, tirti ir nustatyti įstatymų pažeidimus, bei valstybinė bendruomenė, kurios dalis linkusi parduoti rinkėjų balsus.

2. Nesutinku su tokiu išvadų (rinkimų ginčų tematika) rengimu ir surašymu, kurio tariama išliekamoji vertė dideli dalimi pagrįsta tų pačių teiginių (Konstitucinio Teismo išaiškinimų) citavimu ar tiksliai atpasakojimu (žr. Konstatuojamosios dalies III skyrių).

Nematau jokios prasmės (atvirksčiai: matau beprasmiškumą ir grėsmę niveliuoti konstitucinę justiciją) cituoti ar tiksliai perteikti tai, kas jau pacituota ar tiksliai perteikta *vos prieš dvi savaites*, t. y. 2012 m. spalio 26 d. išvadoje.

3. Sutinku su įtikinamu *ultima ratio* argumentu ir atitinkamos (naujai suformuluotos) doktrinos užuomazga (III skyriaus 8 punkto 1 pastraipos 3 sakinyje ir 2 pastraipos pabaiga, IV skyriaus 8.3 punktas). Tokia argumentacija neabejotinai turi didelę išliekamąją vertę.

4. Pažymiu, kad, mano manymu, tikroji išliekamoji Konstitucinio Teismo aktų vertė pasireiškia tuose konstituciniuose teiginiuose, kurie formuluojami specifinės (juolab pirmą kartą ar kitokiu aspektu svarstomos) situacijos (problematikos) kontekste ir rodo konstitucinės minties (ir jos išraiškos) plėtrą.

Šiuo požiūriu, manau, kai šioje Išvadoje – Seimo ir Respublikos Prezidentės nurodytų galimų rinkimų įstatymų pažeidimų gausos kontekste – reikėjo pagaliau įvertinti įstatymų leidėjo nustatytą 72 valandų *terminą*, per kurį Konstitucinis Teismas turi pateikti išvadą.

Vien tai, kad anksčiau Konstitucinis Teismas, teikdamas analogiškas išvadas, nevertindavo (nekomentuodavo) minėto 72 valandų termino, savaime nereiškia, kad šis įstatymų leidėjo nustatytas (Konstitucijoje tiesiogiai neįtvirtintas) terminas yra besąlygiškai aprobuotas konstitucinės justicijos lygmeniu.

Mano pozicija: Iš Konstitucijos, be kita ko, 105 straipsnio 3 dalies 1 punkto ir konstitucinio teisinės valstybės principo, kyla Konstitucinio Teismo įgaliojimas *išimtiniais atvejais protingai ir proporcingai pratęsti įstatymų leidėjo nustatytą 72 valandų terminą išvadai pateikti. Tik šitaip aiškinant įstatymų leidėjo nustatytą 72 valandų terminą išvadai pateikti šis terminas laikytinas neprieštaraujančiu Konstitucijai.*

5. Pažymiu, kad Konstitucinis Teismas netyrė (ir pagal paklausimus negalėjo tirti), ar visi rinkimų rezultatai (susiję su *visų politinių partijų* kandidatų sąrašais) *daugiamandatėje* rinkimų apygardoje nustatyti nepažeidžiant rinkimų įstatymų.

Todėl, mano manymu, nebuvo reikiamo pagrindo po Konstitucinio Teismo išvados paskelbimo oficialiai (teisminių posėdžių salėje) įvardyti vieną ar kitą partiją ir nurodyti kitas likusias partijas, kurių pasiekti rezultatai daugiamandatėje rinkimų apygardoje po Išvados esą nesikeičia (negali keistis), juolab Konstitucinio Teismo 2012m. lapkričio 10 d. spaudos pranešime žiniasklaidai pateikti išvados padarinių aiškinimui skirtą formuluotę, kurios nėra išvados tekste („*Ši Konstitucinio Teismo išvada pagal Seimo rinkimų įstatymą nesuteikia Seimui teisinio pagrindo pripažinti negaliojančiais visų rinkimų daugiamandatėje apygardoje rezultatus.*“).

Vietoj to, mano manymu, derėjo suformuluoti aiškia ir vienareikšmę doktriną, užbėgančių už akių plečiamiesiems interpretavimams ar išvedžiojimams dėl Seimo galių „galutinai viską nuspręsti“ gavus Konstitucinio Teismo išvadą dėl rinkimų įstatymų pažeidimų per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus.

Su tuo nesutinkant, tektų bergždžiai įrodinėti, kad tik pirmą kartą per Konstitucijos galiojimo dvidešimtmetį (ir per devyniolika Konstitucinio Teismo veiklos metų!) gautas paklausimas dėl daugiamandatėje Seimo narių rinkimų apygardoje galimai padarytų „masinių“ rinkimų įstatymų pažeidimų ir kartu pasitaikiusi ideali proga (galimybė) sukurti išsamesnę konstitucinę doktriną apie Seimo galias „galutinai sprendžiant“ dėl rinkimų rezultatų, esą nieko ypatingo (išskirtinio) nereiškia...

Tokia doktrina (ir po jos ar prieš ją sekanti išvada dėl rezultatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje nustatymo), pagal minėtą Konstitucinio Teismo 2004 m. jurisprudenciją (dėl išvados apkaltos bylai), mano manymu, galėjo būti suformuluota, pvz., taip:

„1. Pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą Konstitucinis Teismas teikia išvadą, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus.

Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, remdamasis Konstitucinio Teismo išvadomis, Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia Seimas.

2. Atskleidžiant Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte ir 107 straipsnio 3 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo turinį, būtina atsižvelgti į kitas Konstitucijos, be kita ko, 5 straipsnio 2 dalies, nuostatas, į konstitucinius valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principus.

3. Aiškinant nurodytas Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkto ir 107 straipsnio 3 dalies nuostatas vien lingvistiškai, atsietai nuo kitų Konstitucijos nuostatų, būtų galima teigti, esą Konstitucijoje yra nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad Konstitucinis Teismas pateikia tik patariamąją (konsultacinę) išvadą, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus, o galutinį sprendimą, ar per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai, priima Seimas.

Tačiau toks nurodytų Konstitucijos nuostatų aiškinimas būtų konstituciškai nepagrįstas.

4. Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytos išvados pateikimas – vienas iš klausimų, kurie Konstitucijoje yra priskirti tik Konstitucinio Teismo kompetencijai.

Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami.

Taigi pagal Konstituciją Konstitucinio Teismo išvada, ar nebuvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus, yra galutinė ir

neskundžiama.

5. Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalies nuostata, kad Seimas Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalyje nurodytus klausimus galutinai sprendžia remdamasis Konstitucinio Teismo išvada, reiškia ir tai, kad tuo atveju, kai pagal Konstitucijos 106 straipsnio 5 dalį Seimo prašymu pateikiama Konstitucinio Teismo išvada, kurioje nustatyta, kad buvo pažeisti rinkimų įstatymai per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus (taip pat kai Respublikos Prezidento prašymu pateikiama Konstitucinio Teismo išvada, kad buvo pažeisti rinkimų įstatymai per Seimo narių rinkimus), Seimas turi pareigą atsižvelgti į tokią Konstitucinio Teismo išvadą ir priimti atitinkamą sprendimą.

Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalies nuostata, kad Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami, reiškia ir tai, kad Seimas, pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 dalį galutinai sprenddamas Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytą klausimą, negali paneigti, negali pakeisti, negali kvestionuoti Konstitucinio Teismo išvados, kad per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus buvo (nebuvo) pažeisti rinkimų įstatymai. Tokie Seimo įgaliojimai Konstitucijoje nenumatyti.

6. Pagal Konstitucijos 104 straipsnio 1 dalį Konstitucinis Teismas vadovaujasi tik Lietuvos Respublikos Konstitucija.

Todėl, įgyvendinant Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 1 punktą ir konstitucinį teisinės valstybės principą, Konstitucinio Teismo išvadoje, kad per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimų buvo pažeisti rinkimų įstatymai, gali būti konstatuota ir tai, kad tokie pažeidimai yra šiurkštūs (esminiai) ne tik rinkimų įstatymų, bet ir Konstitucijos atžvilgiu.

Ne kiekvienas rinkimų įstatymų pažeidimas yra šiurkštus (esminis) šių įstatymų, juolab Konstitucijos pažeidimas. Kiekvienu atveju būtina įvertinti konkrečių rinkimų pažeidimų turinį, mastą, sistemiškumą, kitas aplinkybes, kuriomis remiantis tie pažeidimai yra nustatyti (nustatyti).

7. Pažymėtina, kad iš Konstitucijos kylantis implicitinis reglamentavimas, pagal kurį tik Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus spręsti, ar per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus padaryti rinkimų įstatymų pažeidimai yra šiurkštūs (esminiai) šių įstatymų atžvilgiu, juolab kad tuo buvo šiurkščiai pažeista Konstitucija, kandidatams į Respublikos Prezidentus ir Seimo narius suteikia konstitucinę garantiją, kad Seimas rinkimų rezultatų negali nepagrįstai (be atitinkamos Konstitucinio Teismo išvados) pripažinti negaliojančiais ir/ar pakeisti.

Seimas, neturėdamas įgaliojimų priimti sprendimo, ar per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus buvo padaryti rinkimų įstatymų pažeidimai, neturi ir konstitucinių įgaliojimų spręsti, ar tokie pažeidimai yra šiurkštūs (esminiai) šių įstatymų atžvilgiu, juolab ar tuo šiurkščiai pažeista Konstitucija.

Konstitucijos ir rinkimų įstatymų pažeidimo, juolab šiurkštaus (esminio) pažeidimo, nustatymas – tai teisinio, bet ne politinio vertinimo dalykas, todėl Konstitucijos ir rinkimų įstatymų pažeidimo, juolab šiurkštaus (esminio) pažeidimo, faktą, gali nustatyti tik teisminės valdžios institucija – Konstitucinis Teismas, kuris, kaip ir visi kiti teismai, sudaromas tik profesiniu pagrindu.

Tokio fakto pagal Konstituciją, be kita ko, 5 straipsnio 1 ir 2 dalis, konstitucinį teisinės valstybės principą, negali nustatyti Seimas – valstybės valdžios institucija, savo prigimtimi ir esme politinio pobūdžio institucija, kurios sprendimuose atsispindi Seimo narių daugumos politinė valia, kurios sprendimai grindžiami politiniais susitarimais, įvairiais politiniais kompromisais ir pan. Priešingu atveju rinkimų įstatymų pažeidimo per Respublikos Prezidento ar Seimo narių rinkimus fakto konstatavimas galėtų būti grindžiamas politiniais argumentais.“

Po tokios doktrinos (ar prieš ją), mano manymu, derėjo pateikti tokią išvadą dėl rinkimų daugiamandatėje rinkimų apygardoje: „Šioje konstitucinės justicijos byloje pagal Seimo ir Respublikos Prezidentės paklausimus vertintini galimi rinkimų įstatymų pažeidimai – pagal jų galimą mastą ir užfiksavimo priemones (pobūdį) bei pirminio teisinio ištyrimo ar įvertinimo lygmenį (stadiją), juolab įstatymų leidėjo nustatytą 72 valandų terminą Konstitucinio Teismo išvadai parengti ir pateikti – neleidžia Konstituciniam Teismui pagal Konstituciją ir rinkimų įstatymus daryti vienareikšmės išvados, kad šiais atitinkamai užfiksuotais rinkimų įstatymų galimais pažeidimais buvo padaryti tokie šiurkštūs (esminiai) šių įstatymų pažeidimai, kurie kartu vertintini kaip šiurkštūs Konstitucijos pažeidimai.“

6. Sutinku su Išvada dėl atitinkamai įvertinto rinkimų rezultatų vienmandatėse rinkimų apygardose nustatymo.

7. Nuoširdžiai pažymiu, kad ši atskiroji nuomonė, kuri sąmoningai teikiama paskutinę jos leistino pateikimo dieną, atspindi jos autoriaus rezervuotą subjektyvią laikyseną rengiant ir priimant Išvadą ir neturėtų būti vertinama kaip bandymas paneigti tą Išvadą.